

דבר משה

פרשת בראשית • כז תשרי תש"ע • ח' אלול 57

כניסת שבת: 5:04

יציאת שבת: 6:01

ר"ת: 6:37

אופק בני ברק

מן הפרשה

"בעיצבון תאכלנה כל ימי זיך" (ג, יז)

בעבר, היה אדם בגן עדן. עם בא הגאולה הקרובה נשוב לאותו מצב נפלא. אבל באמצע, נגזר עלינו לאכול לחמנו בזיעת אפינו, לעמול לפרנסתנו. עוד נגזר עלינו: "בעיצבון תאכלנה כל ימי חייך". גזירה זו עוררה את תמיהתו של הגאון הקדוש רבי שלמה אפרים זצ"ל בעל "עוללות אפרים": על הפרנסה עמלים קשות, קשה היא כקריעת ים סוף. אבל לאכול – הרי אוכלים בשמחה! "הזורעים בדמעה – ברירה יקצורו"! לא זו בלבד, אלא ככל שהעמל רב יותר, כך מרקיעה השמחה ביבולו. מה פשר הגזירה של "בעיצבון תאכלנה"?

שאלה נפלאה, והוא הקדים לתירוצו עליה משל נאה, ממשלי רבינו הרמב"ם זצ"ל.

מעשה במלך שישב למשפט. ראשון הובא לפניו אחד השרים.
"מה העניין", שאל המלך.

"סוס אביר הובא לעיר הבירה והוצע למכירה. ביקשנו לרוכשו לאורוות המלך, והשר הוסיף על מחירו ורכשו לעצמו!"

"כך?! קרא המלך, "ומדוע הובא לכאן העבד?"

"ממשרתי הארמון הוא, ונתפס מנמנם בשעת עבודתו!" השיבו.

"כך... ובכן, הורידו את שניהם אל האורוות, ויתעסקו כל היום בפינוי הדומן והרפש", פסק המלך.

פני השר חוורו, בזיון שכזה! לפני העבד אורו: כבר חשש שדינו יחרץ למלקות כואבות או יגזר למאסר בצינוק, והנה נקצב לו עונש כה קל!

מיד הורידום לרחבת האורוות. נתנו בידם אתים ודליים וציווים לפנות את הרפש. השר נטל את הכלים בקצות אצבעותיו, בהבעת סלידה, ומיהר איתם לפינה חבויה כדי שלא תראהו עין בעלבונו ובבושתו. הוא השתדל לשמור על נקיון ידי ובגדיו, ופינה בזהירות מעט רפש למקום קרוב כדי לצאת ידי חובה. המתין בכליון עיניים לשקיעת החמה, להתרחף ולמחות את הריחות והחרפה...

העבד לעומתו, שש ועלו. שמח על העבודה הקלה, והתפלש במדמנה בפרהסיה ובקולות צהלה...

זה המשל, אמר הרמב"ם, והנמשל היא התייחסות לצרכי הגוף הכרחיים, ובה ייבחן האדם: החכם עיניו בראשו, ומעיניו – בקנייני החכמה. העיסוק בענייני הפרנסה וצרכי הגוף הוא כעין "רע הכרחי" שאי אפשר בלעדיו, גזירת מלך שיש לקצר בה ככל האפשר, ובוודאי שאין לעשותה לעיקר ולמשוש החיים. העיקר היא אותה שעה של התעלות, כפי שרבי יהודה הלוי זצ"ל קרא לתפילה בשם: "פרי היום", שכל שאר שעות היום הן לגביה כקליפה בלבד. שיעור התורה בערב הוא שיאו של היום, השבת הקדושה היא שיאו של השבוע, והחגים הנפלאים – שיא השנה.

אדם כזה לא זו בלבד שיקבל שכר עבור שעות התפילה והלימוד, השבתות והחגים, אלא יקבל שכר גם עבור כל שעות העבודה. כי הלא הוא הופך להיות "יששכר וזבולון" בגוף אחד, ובכל שעות היום אל אותה שעה של התעלות, שהיא יפה מכל חיי העולם הבא! אך יש כאלו, השמחים בעיסוקם בהבלים וששים בפיטום צרכי הגוף. וכלשון בעל "חובת הלבבות" עושים הם את "בטניהם אלוהיהם, ותורתם מלבושיהם (וזו תורה שלמה, על פי כל ציווי ודקדוקי והידורי האופנה...) ומוסרם – חיזוק משכנותיהם", ועושים זאת בפרהסיה, ברוב המולה, בהפגנות ובשקיקה...

על כן הזהירה התורה את אדם הראשון, בגירושו מגן עדן ובצאתו אל החיים ותלאותיהם: חייב אתה לעמול ולהתפרנס, ולעסוק כביכול בזבל, אך ראה נא שלא תתפלש בו. אל תתמכר אליו, אלא "בעיצבון תאכלנה כל ימי חייך", אל תשים עליה את הדג ואל תעשנה עיקר. לא באוכל תשמח. לא הוא עיקר החיים. אין הוא אלא אמצעי. ולשמח – תשמח בקדושת השבת, בשמיעת הפרשה, בתפילה ובלימוד התורה!

(מעייין השבוע)

סיפור על הפרשה

"ויתהלך חנוך את האלוקים" (ה, כד)

סיפר הרב יצחק זילברשטיין שליט"א:

סיפרו לי שבאחד המפעלים עובד יהודי חרדי, חסיד בעלו, שהברכות שלו פועלות באופן מופלא, ואנשי התעשייה, בהיותם בעת צרה, ניגשים אליו ומתברכים ממוצא פיו.

ניסיתי לברר אודות מעשיו ופעליו, ואנשי שיחי תיארו אותו כאחד שאינו מבזבז דקה מזמן העבודה לבטלה, אינו גוזל מאומה ממה שהוא חייב לתת למעבידיו, לא מדבר עם רעיו בזמן העבודה ולא משוחח בטלפון עם אף אחד כל כולו מרוכז בעבודה, וכפי שהוא עצמו הסביר זאת פעם לחבריו שאינו רוצה להיכשל חלילה באיסור גזל הכרוך ביחסי עובד-מעביד, ולומד ממעשיו של חנוך שתיקן מנעלים וייחד בהם ייחודים ושל אבא חלקיה שנשמרו מאד מאיסור גזל.

ואם לא די בכך הרי שלאחר תום שעות העבודה, כשכל הפועלים ממהרים להחתיים את הכרטיס ולרוץ לביתם, הוא נשאר כמה דקות נוספות מחשש שלא מילא כראוי את חובותיו וביטל מזמן העבודה. כך בכל יום ויום.

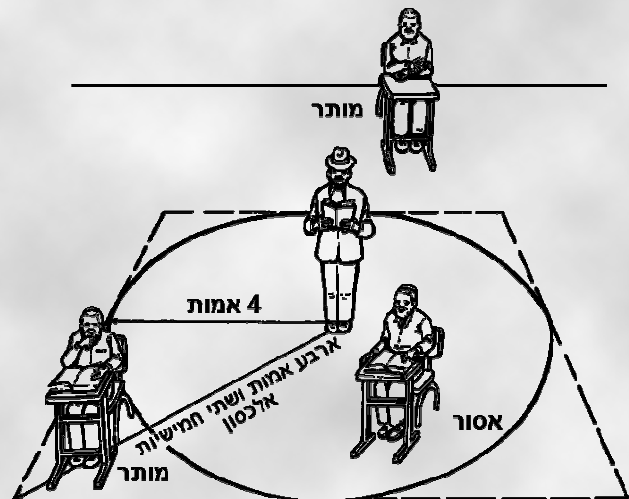
יהודי כזה גורם לקידוש שם שמים עצום בקרב מאות העובדים מסביבו, וכיוון שכך לא צריך להתפלל שברכותיו פועלות בשמים.

(טובך יביעו)

הידעת?

אסור לישב בתוך ארבע אמות של מתפלל, בין מלפניו בין מן הצדדין (ולא ברור מה דעת המחבר לענין לשבת מאחורי המתפלל בתוך ד' אמות ועיין בב"י ובד"מ). והרמ"א מוסיף דאף מלאחוריו אסור וכן הסכימו האחרונים, ואין צריך ד' אמות עם האלכסון אלא ד' אמות עגולות.

חידושים

"ועפר תאכל כל ימי חייד" (ג, יד)

אמרו חכמינו, כי על ידי זה שנתקלל הנחש לאכול רק עפר, הרי תמיד מזונותיו מזומנים לפניו. "עולה לגג מזונותיו עימו". וכך אמרו חכמינו: "הרואה נחש בחלום – פרנסתו מזומנת לו". (ברכות נו)

קשה, איפוא, מה קללה היא זו?

ברם, הקללה היתה בכך, שהורחק כל כך מן הקדושה, עד כדי למנוע ממנו שיצטרך אי פעם לשאת עיניו למרום, כדרך ברואים אחרים המחפשים להם מזונותיהם ונושאים לפעמים עיניהם השמימה, לבקש מזונם מאת ה' יתברך, (כגון "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אוכלם" – תהילים קד, כא). את קולו אין רוצים בכלל לשמוע, בבחינת: "קח לך את שלך והסתלק מנגד עיני, לבל אראך ולבל אשמעך עוד"...

(מעניה של תורה, חידושי הרי"מ)

"ויהי מקץ ימים ויבא קין... והבל הביא גם הוא" (ד, ג-ד)

"ויהי" – לשון צער. קין הביא את מנחתו מפני שראה את "מקץ הימים" – שהולך ומתקרב קץ ימיו למות ותקפו צער ולכן הביא קרבן. ואילו הבל "הביא גם הוא" – בשמחה וברוממות רוח, מתוך כוונה לעבוד את הבורא ולא משום שמתקרב מותו, ולפיכך, "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו".

(מעניה של תורה, קול שמחה)

משל ונמשל

צידי עופות נוהגים לפזר מזון לעופות בתוך מצודה, וכאשר העופות באים לאכול את המזון, המצודה נסגרת עליהם והם נשארים לכודים.

לא יעלה על דעתו של אף אדם לשבח את טוב ליבו של הצייד על שהוא נותן מזון לעופות. כולם שאך ורק מטרה אחת עומדת לנגד עיניו והיא לכידת העופות במצודתו. גם האוכל שהוא נותן להם מטרתו ללכודם בלבד. גם מה שנראה כהטבה וכמתן אוכל כוונתו – רעה היא.

כך הוא גם הנמשל מסביר רבי יעקב ניימן:

השיטה של היצר הרע מקבילה לשיטה של צידי העופות שמניחים בתוך המצודה אוכל לציפורים. זוהי גם דרכו של היצר הרע. לעיתים הוא מאפשר לאדם לקיים קצת מצוות, ועל ידי כך מפילו בפח העבירות.

על האדם להיות דרוך תמיד לפיתויי היצר. הסכנה הגדולה, הוא משתמש בערמה ומטרתו להרדים את האדם, לבל ישים לב שעומד הוא בפני פח יקוש.

על האדם להתבונן תמיד בדרכו. התבוננות זו תביאנו אל הבחירה בטוב ותסייע לו להמלט ממכמורות החטא. מי שישאף לטוב ויתפלל לבורא יתברך שינחה אותו בדרך הטובה, הבורא יסייע לו והוא יבחין היטב בין מעשים טובים שהם עצת היצר הטוב לבין מלכודת היצר הרע שממנה יש להיזהר מאד.

(אוצר המשלים)